

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 34

FÖRSTA KAMMAREN

1965

3—5 november

Debatter m. m.

Onsdagen den 3 november

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Werner om restitution av skatt på vissa lotterier	3
av herr Enarsson om visst skydd för handikappade vid exekutiva åtgärder	4
av herr Nilsson, Ferdinand, ang. ersättning till markägare vid framdragande av kraftledning	5
Möjlighet att begagna olikfärgade valsedlar	8
Rösträtt för utlandssvenskar	9
Bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar	13
Återkallande av anmälan om undantagande från ATP	18
Interpellation av herr Ahlsten om samordning av det enskilda och det statliga vägväsendet	20

Fredagen den 5 november

Meddelande ang. enkel fråga av herr Hübinette om diabetiker-vården	23
--	----

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 3 november

Sid.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, ang. införande av rätt att avlämna valsedel i vallokal utanför hemorten	8
— nr 33, ang. möjlighet att begagna olikfärgade valsedlar	8
— nr 34, ang. tillhandahållande av valsedlar på postanstalter	9
— nr 35, ang. avskaffande av konkurshindret för kommunal valbarhet och behörighet	9
— nr 36, ang. ändrade regler om valbarhet till kommuns styrelse och nämnder	9
— nr 37, ang. rösträtt för utlandssvenskar	9
— nr 38, ang. bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar	13
— memorial nr 39, med uppgift på vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna	17
— utlåtande nr 40, ang. ändring i lagen om val till riksdagen m. m.	18
Statsutskottets utlåtande nr 141, ang. rekryteringen av värnpliktigt och reservanställt befäl	18
— nr 142, om örlogsfartyget Älvsnabbens ersättande med ett mäss- och utställningsfartyg	18
— nr 143, om information angående det statliga pensionssystemet	18
— nr 144, om en förteckning över all statlig personal	18
Andra lagutskottets utlåtande nr 55, ang. tillvaratagande av den enskildes rätt vid försäkringsdomstolen	18
— nr 56, ang. uppvärmningen av bostadslägenheter	18
— nr 57, ang. det pensionsgrundande underlaget för ATP	18
— nr 58, ang. återkallande av anmälan om undantagande från ATP	18
— nr 59, ang. antalet ledamöter i giftnämnden	20
— nr 60, ang. översyn av kungörelsen om avlöning m. m. till civilförsvarspliktiga, m. m.	20

Onsdagen den 3 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Om restitution av skatt på vissa
lotterier

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Werners* fråga till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet om restitution av skatt på vissa lotterier, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Werner har frågat handelsministern om han avser att låta utreda frågan om någon form av statlig restitution på inkomster från sällskapsliknande spel av viss lotterikarakter, som anordnas av idrottsklubbar och andra rörelser, till förmån för ungdomsvårdande och andra behjärtansvärda ändamål. Sedan frågan överlämnats till mig får jag svara följande.

Jag vill först erinra om att enligt 1928 års förordning om skatt å vissa lotterivinster skatt utgår på vinst i varu- eller tombolalotteri om vinstens värde överstiger 100 kronor och i fråga om annan vinst om den överstiger 25 kronor. Skatten utgår generellt och det är följaktligen utan betydelse om lotteriet anordnas exempelvis av en idrottsklubb, en välgörenhetsförening eller någon socialt verksam sammanslutning.

Att göra några undantag från denna generella skattskyldighet anser jag inte bör komma i fråga.

Statsmakternas stöd till idrottsklubbar och ungdomsvård bör enligt min mening utgå på annat sätt än genom skatteåterbäring.

Herr WERNER (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är kontrollstyrelsens meddelande för ett par veckor sedan, att vinster över 100 kronor på s. k. Bingospel i fortsättningen skall beskattas. Jag kritiserar inte kontrollstyrelsen för att den gör en enligt dess mening riktig tolkning av lotterivinstförordningen. Däremot kan det väl synas märkligt att denna tolkning inte har tillkännagivits tidigare.

Vad som gör att frågan fått en viss publicitet är det faktum att många idrotts- och ungdomsorganisationer genom spel av det här slaget har skaffat sig viss inkomstförstärkning till sin verksamhet. Det är tyvärr så att idrotts- och ungdomsorganisationerna i alltför stor utsträckning får syssla med tombolor och lotterier, pappersinsamlingar och tomglasförsäljning för att kunna finansiera sin verksamhet. Ledarna i många organisationer tvingas ägna större delen av sin tid åt att skaffa pengar — tid som kunde användas till aktivt ungdomsarbete.

Jag skall inte gå så långt som en tidning har gjort och säga att tillkännagivandet från kontrollstyrelsen är ett dråpslag mot idrotts- och ungdomsorganisationerna, men det borde enligt min mening inte vara omöjligt att genom någon form av restitution medverka till att ungdoms- och idrottsorganisationerna får bättre och rimligare villkor att arbeta under.

Jag är överens med finansministern när han säger att statsmakternas stöd till idrottsklubbar och ungdomsvård bör utgå på annat sätt än genom skatteåterbäring. Men så länge detta statsmakternas stöd är otillräckligt — och jag anser att det är så i dag — bör inte stödåtgärder exempelvis av här antytt slag vara uteslutna.

Låt mig bara till sist uttrycka den förhoppningen att finansministern vid ett

Om visst skydd för handikappade vid exekutiva åtgärder

kommande tillfälle skall medverka till att statsmakternas stöd blir av den storleksordningen, att vi kanske slipper diskutera sådana här former av stöd.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om visst skydd för handikappade vid exekutiva åtgärder

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING erhöll ordet för att besvara herr *Enarssons* fråga om visst skydd för handikappade vid exekutiva åtgärder, vilken fråga intagits i kammaren protokoll för den 29 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr *Enarsson* har frågat om jag anser att särskilda regler är erforderliga till förhindrande av att handikappade vid exekution berövas sina existensmöjligheter. Som svar på frågan får jag anföra följande.

Gällande regler utgår från att egendom som gäldenären äger och får överlåta också kan utmätas. Emellertid finns regler som innebär vissa undantag härifrån. Lagberedningen har för en tid sedan föreslagit ändringar i dessa undantagsregler. I jämförelse med gällande rätt innebär förslaget en för gäldenären generösare bestämning av den egendom som skall undantas från utmätning. Sålunda föreslås att i första hand kläder och andra föremål, som tjänar utslutande till gäldenärens personliga bruk, skall undantas intill skäligt värde. Dessutom skall undantas arbetsredskap och annan utrustning som fordras för gäldenärens förvärvsverksamhet, i den mån sammanlagda värdet inte överstiger 3 000 kronor. Om gäldenären lider av lyte eller allvarlig sjukdom, är tretusen kronorsgränsen inte ovillkorlig. Som exempel på egendom som skall kunna undantas anger lagberedningen invalidfordon, särskilda be-

handlingsanordningar och andra sådana hjälpmedel, även om värdet är mera betydande.

Dessa lagberedningens förslag ingår i ett betänkande som f. n. prövas inom justitiedepartementet. De berörda förslagen har fått ett gynnsamt mottagande under remissbehandlingen. Avsikten är att proposition i ämnet skall föreläggas riksdagen under våren nästa år.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Jag ber att till herr justitieministern få framföra mitt tack för svaret på den framställda frågan.

De problem som jag tagit upp berör ett känsligt område. Här kan ofta uppkomma svårigheter inte minst vid verkställandet av åtgärder som medför ingripande mot personer vilka av olika orsaker är sämre lottade än övriga medborgare. Vederbörande myndigheter ställs inför många besvärliga avgöranden då det gäller att i den aktuella situationen handla på ett smidigt och riktigt sätt. Därest nuvarande lagstiftning skulle ha bestått, tror jag därför att det hade varit av värde om anvisningar i någon form kunde ha lämnats till vägledning vid lagtillämpningen. Nu finner jag av justitieministerns svar att dessa problem har uppmärksamats och att en lagändring är under utredning. Det är då min förhoppning att förslaget skall bli klart snarast möjligt, så att en ändring i nu gällande lagstiftning på området kommer till stånd. Den kommer, såvitt jag förstår, att täcka de problem och omständigheter som jag berört i min fråga.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. ersättning till markägare vid framdragande av kraftledning

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **LANGE** erhöll ordet för att besvara herr *Ferdinand Nilssons* fråga till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ersättning till markägare vid framdragande av kraftledning, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 18 oktober, och anförde:

Herr talman! På herr Ferdinand Nilssons frågor i anledning av ett domstolsutslag i mål om expropriation av servitutsrätt för att dra fram en vattenfallsstyrelsens ledning vill jag svara att jag inte finner anledning vidta någon särskild åtgärd i anledning av det inträffade. Om herr Nilsson så skulle önska, är jag beredd att till herr Nilssons förfogande ställa det material jag införskaffat i ärendet.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det visar att ärendet inte har tilldragit sig alltför stor uppmärksamhet i kanslihuset.

Jag konstaterar att min fråga inte rörde något speciellt domstolsärende, herr statsråd, utan frågan är formulerad på följande sätt: »Har statsrådet bland flera likartade fall uppmärksammat...» — och så redogör jag för ett särskilt flagrant fall. Sedan frågade jag: »Avser statsrådet att för undvikande av likartade fall med onödig tidsutdräkt, omkostnader och prestigeförlust, ävensom för att undvika att ekonomiskt svaga eller efterlätna avspisas med oskäligt låg ersättning, anvisa underställda verk att vid förhandlingar av denna art» — således icke det här angivna fallet som är klart och utdömt — »lämna erbjudande om uppgörelser grundade på kunnighet och ekonomiskt omdöme?»

Jag förstår att de sista orden kan synas litet hårda. I det fall som jag pekat på erbjöd vattenfallsstyrelsen ersättning med 8 867 kronor. Efter nio år ådöm-

des styrelsen att utge ersättning med 390 000 kronor samt ränta därpå under åren och dessutom rättegångskostnader med 97 000 kronor, som statsverket alltså fick vidkännas förutom egna kostnader. Jag tyckte att proportionen var litet tokig. Jag har emellertid fäst mig vid att detta inte är något enstaka fall. Ett antal fastighetsägare i min hemtrakt har uppgivit att de väntat på detta utslag, och de har med rätt stort intresse motsett vad det skulle innebära när det äntligen kom efter nio år.

Jag har sagt att detta fall inte var särskilt egenartat, utan att det kan finnas många liknande fall. Jag skall inte, herr statsråd, trötta med någon lång uppräknings, men jag har framför mig en hel lista med sådana fall.

Jag nöjer mig med att nämna att i ett fall år 1958 erbjöds herrar Carlsten och Fredriksson av Kungl. Maj:t och kronan ingen ersättning alls, men det utdömdes en ersättning på 15 000 kronor. I ett annat fall år 1963 erbjöd kronan herrar R. och Hj. Wahlström 26 700 kronor. Utslaget gav 196 procent av den summan. År 1964 erbjöd Kungl. Maj:t och kronan herr Ljung m. fl. en ersättning som när utslaget föll blev 47 procent högre. Järnvägsstyrelsen erbjöd herr K. W. Andersson 24 000 kronor. Utslaget år 1964 gav 400 procent mera i ersättning. I ett fall år 1965 blev herr Carlgren av Väg och Vatten erbjuden ett belopp av 40 000 kronor. Utslaget gav 85 procents högre ersättning.

Vad jag har åsyftat, herr statsråd, är bara att det skulle underlätta och vinnas tid, och dessutom skulle myndigheternas prestige bli bättre tillvaratagen, om man redan från början fick förslag som någorlunda överensstämmer med vad man kan tänka sig skall utfalla om ärendet går till expropriationsdomstol.

Många människor är ju sådana att de inte vill bråka, utan de tar det man slänger åt dem. Detta är beklagligt. Jag har ingen känsla av att det fall som jag anförd var särskilt ömmande, och jag tycker också att markägaren inte för illa, eftersom rättegångskostnader på

Ang. ersättning till markägare vid framdragande av kraftledning

97 000 kronor betalades av Kronan. Men så finns det ju människor som inte ger sig in på så vidlyftiga saker som en rättegång. Skulle det inte, herr statsråd, vara bra ifall kommunikationsministern hade velat ge honom underställda verk en anvisning om att redan från början utgå från grunder som kunde ge möjlighet att åstadkomma en skäligen uppgörelse. Det var vad jag syftade på.

Någon särskild finläsning av det åberopade fallet i min kommun har jag ingen anledning till. Jag vet så mycket som jag behöver veta om det fallet, och jag anser det, som sagt, inte i och för sig särskilt ömmande. Emellertid ansåg jag att disproportionen mellan det först erbjudna beloppet 8 800 kronor och de inemot 800 000 kronor som det inräknat kronans kostnader till sist efter nio års krångel blev fråga om vara så stor att det måste vara något fel i det första anbudet. Det är detta som jag talat om och inte om domstolsutslaget, som ju föreligger och därför icke är av sådant intresse att vi behöver diskutera det. Vad jag velat diskutera är anbudet från vattenfallsstyrelsen och från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och från andra statliga myndigheter, framför allt från dem som är underställda kommunikationsdepartementet. Det var därför jag vädjade till statsrådet att han skulle ge anvisningar till myndigheterna att komma med rimliga anbud från början, så att man skulle kunna klara av dessa ärenden enklare och snabbare än på nio år efter en dyr process.

Herr statsrådet **LANGÉ**:

Herr talman! Självfallet har jag läst herr Nilssons fråga. Det är däremot mera tveksamt, tycker jag, att döma av herr Nilssons inlägg, om han läst mitt svar, trots att det var mycket kort.

Jag vill bara säga att det är ytterst tvivelaktigt, huruvida man skall diskutera enskilda fall, och jag har inte heller gjort det i mitt svar. I svaret har

jag sagt att jag i anledning av det av herr Nilsson åberopade fallet inte finner anledning till åtgärd. Det är inte fråga om att diskutera det enskilda fallet, utan det är fråga om de åtgärder som herr Nilsson själv begärt i sin fråga.

Om vi skall diskutera enskilda fall, herr talman, bör det väl snarare vara efter svar på en interpellation och icke efter svar på en enkel fråga — så har jag tolkat syftet med frågeinstitutet. Därför har jag givit mitt svar denna korta avfattning. Jag vill emellertid tillägga att årligen har vattenfallsstyrelsen enligt uppgift 1 200 ersättningsfall, och av dem avgörs 96 procent efter överenskommelse med markägaren. Vattenfallsstyrelsen har till och med ansett sig böra iaktta en viss restriktivitet när det gäller att bedöma markvärdet i tveksamma fall. Därvidlag har man ett stöd i ett uttalande av verkets egna revisorer år 1959.

Herr talman! Det är allt vad jag vill tillfoga. Jag fattade herr Nilsson så att han inte är intresserad av att ta del av det material som det skulle ta mig ungefär en halvtimme att läsa upp för kammaren.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp).

Herr talman! Det enskilda fall som statsrådet satte i fråga att vi skulle ta del av under en halvtimme tillsammans är mig som jag nämnde icke alldeles obekant. Jag känner också till många fall i kommunen som väntar på avgörande. Fastän det nu avgjorda fallet blev segslitet har man sagt mig att det var bra att det äntligen hänt något, så att det finns någonting att rätta sig efter.

Statsrådet säger att myndigheterna och markägarna kommer fram till uppgörelse i en hel mängd fall. Det är riktigt. Men, herr statsråd, det skulle vara tryggare och bättre för markägarna — de rättssökande — som blir utsatta för ingrepp i sitt ägande, om anbudet från

Ang. ersättning till markägare vid framdragande av kraftledning

början var sådana att man någorlunda visste att de var riktigt avvägda. Nu är det så att snälla, beskedliga och ekonomiskt efterlåtna människor, särskilt när det rör sig om summor som inte är betydelsefulla i stort sett men som kan vara det för dessa människor, går lätt nog med på uppgörelser. De skulle dock göra det hellre, om de visste att anbudet från början var sådana att de kunde tas på allvar. Jag är inte säker på att anbudet i allmänhet är av det slaget, och jag nämnde några smakprov från de allra senaste åren. Jag har gott om sådana där smakprov, herr statsråd. De fall jag nämnde visar tydligt att det ofta blir en viss skillnad mellan de belopp som erbjudes och de ersättningar som sedan av domstol prövas lämpligt att utbetalas.

Under sådana förhållanden, herr statsråd, beklagar jag att människor har låtit locka sig till uppgörelser på så njugga grunder som i enskilda fall torde ha förekommit. Jag talar inte om alla fall, men det har förekommit synnerligen njugga anbud, vilka domstolarna på ett iögonfallande sätt har måst rätta till. Det var därför, herr statsråd, som jag bad att kommunikationsministern skulle ge de honom underställda verken en anvisning att utgå efter rimliga och skäligen grunder. Det skulle kännas tryggare för de människor som inte vill bråka, och det skulle vara bättre för myndigheternas prestige om fallen inte blivit felbehandlade när de till slut avdöms.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag tror att vi i varje fall skall befria kommunikationsministern från att ha befattning med detta ärende, sedan det numera har överflyttats på mig.

Jag skall inte fortsätta diskussionen längre. Jag anser att jag har sagt allt vad jag har anledning att säga inom ramen för svaret på en enkel fråga.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill endast upplysa om att anledningen till att jag nämnde kommunikationsministern var att det här gäller också kommunikationsdepartementet underställda verk. Jag trodde inte att handelsministern skall ge anvisningar ej blott till vattenfallsstyrelsen utan också till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Men jag kanske misstar mig.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Sedan den 1 januari i år har jag ansvaret för vattenfallsstyrelsen.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 148, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 150, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623), m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 153, med förslag till lag om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående vissa författningsändringar m. m. som samman-

Ang. möjlighet att begagna olikfärgade valsedlar

hänger med förhandlingsrättsreformen, hänvisades propositionen, såvitt den avsåge frågan om storleken av löneavdrag som disciplinstraff och under arrest, till lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 771—780.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motion angående införande av rätt att avlämna valsedel i vallokal utanför hemorten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. möjlighet att begagna olikfärgade valsedlar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motion angående möjlighet att begagna olikfärgade valsedlar.

I motionen nr 2 i första kammaren av herr *Skårman* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning rörande införande av möjlighet att begagna olikfärgade valsedlar samt förslag till sådana ändringar av vallagarna och andra berörda författningar, att andra valsedlar än vita kunde användas redan vid 1966 års kommunalval.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 2 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Låt mig redan från början klargöra att jag inte har för avsikt att med anledning av konstitutionsut-

skottets utlåtande nr 33 ställa något yrkande. Eftersom frågan är under utredning förmodar jag liksom utskottet att frågan om olikfärgade valsedlar tas under övervägande. Min något optimistiska tanke var ju att försök med olikfärgade valsedlar skulle kunna ske redan vid nästa års kommunalval, då röstning på samma gång sker till både fullmäktige och landsting — och de vanliga felläggningarna kommer att äga rum.

Det är nämligen så, vilket den vet som under några årtionden har haft med allmänheten att göra, att många är ovana vid offentliga förrättningar och blir mer eller mindre nervösa. Att det därvid sker felläggningar vet vi. Hur många väljare är det inte som man under årens lopp har fått lugna när de har fått för sig att de har lagt fullmäktigesedeln i landstingskuvertet och tvärtom. Man lugnar dem med att säga att det i alla fall inte betyder så mycket, ty röstsedeln får ändå räknas partiet till godo.

Nu var inte min tanke att man enbart genom olikfärgade valsedlar skulle underlätta möjligheterna att skilja mellan olika val, vilket man kanske kan utläsa av utlåtandet. Därmed vore inte så mycket vunnet. Mitt förslag var att man vid samma val skulle ha olika färgade sedlar för skilda röstningar och kuvert av enahanda färg, alltså vitt sedel i vitt kuvert och blå sedel i blått kuvert. Det bör då inte vara svårt att para ihop sedlar och valkuvert så att man lägger rätt. Därigenom kunde väljarna helt inrikta sig på att få rätt parti och rätt namn när de röstar. Med andra ord: om man tidigare, såsom utskottet anför, har sökt *rätta till gjorda fel* i görligaste mån, skulle man med mitt förslag *i stället undvika att göra fel*. Om kuvertens färg finns inte något föreskrivet i lagen. Därför har jag inte heller något yrkande om lagändring i detta fall. Men nu kan som sagt försök inte göras till nästa val, vilket hade varit av värde för debatten om gemensamma valhandlingar. Det är min förhoppning att den pågående utred-

ningen skall inse att valsedlar och valhandlingar måste göras enkla, inte för experter utan för vanligt folk, så att man helt kan inrikta sig på att välja rätt parti och rätt sedel. Det ligger i alla partiers intresse att den enskilde valmannen på rätt sätt kan manifesteras sin åsikt.

Herr talman! Jag har som jag förut sade inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av motioner angående tillhandahållande av valsedlar på postanstalter;

nr 35, i anledning av motioner angående avskaffande av konkurshindret för kommunal valbarhet och behörighet; samt

nr 36, i anledning av motioner angående ändrade regler om valbarhet till kommuns styrelse och nämnder.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av motioner angående rösträtt för utlandssvenskar.

I de likalydande motionerna nr 359 i första kammaren av herr *Schött m. fl.* och nr 428 i andra kammaren av herr *Wahlund m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för sin del antaga en lag med tidsbegränsad giltighet, enligt vilken svenska medborgare, som vistades utomlands, skulle tillerkännas rösträtt vid 1966 års kommunalval och därefter förrättade allmänna val i enlighet med av konstitutionsutskottet utarbetade författningstexter, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

Ang. rösträtt för utlandssvenskar måtte anhålla om förslag snarast möjligt till en definitiv lösning av frågan om rösträtt åt svenska medborgare, som vistades utomlands.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 359 och II: 428, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag snarast möjligt till en slutlig lösning av frågan om rösträtt åt svenska medborgare, som voro bosatta utomlands.

Reservation hade avgivits av herrar *Georg Pettersson, Damström, Erik Olsson, Carl Albert Anderson, Adamsson, Nilsson* i Östersund, *Henningsson, Johansson* i Trollhättan och *Zetterberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 359 och II: 428 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Det krav som ställs i de motioner som utgör underlaget för detta utlåtande är ju framför allt att man skall möjliggöra för utlandssvenskar att deltaga i 1966 års kommunala val. Man hade även begärt att utskottet skulle åstadkomma den provisoriska lagstiftning som erfordras härför. Det kravet har helt avvisats av utskottet. I den frågan är meningarna inte delade. Det kanske också kan erinras om att den utredning som sysslade med utlandssvenskarna ansåg att man inte skulle kunna införa en sådan lagstiftning. Nu har man i stället i utskottet, där det har förekommit lottning, fått en lottmajoritet som kräver ett förslag snarast möjligt till en slutlig lösning av frågan om rösträtt åt svenska medborgare som är bosatta utomlands.

Här är att märka att det har avlämnats en utredning i frågan. När denna utredning var på remiss kom en mängd yttranden, där man framför allt tog upp frågan om valsäkerheten o. d. Dessa

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

ytttranden hade sådant innehåll att det var nödvändigt att göra en fortsatt utredning. Denna utredning pågår och har anmält att den inom den närmaste tiden skall komma med förslag om hur rösträtt skall möjliggöras med tanke på valsäkerheten o. s. v. Att då i skrivelse begära ett förslag snarast möjligt kan det knappast finnas fog för, utan man får väl avvakta till vilket resultat den nya utredningen kommer och vilka ytttranden som kan komma att avges över utredningens förslag.

Lottminoriteten har alltså inte funnit något som helst fog för att göra en beställning. Jag ber därför, herr talman, att får yrka bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt förekommer nu på nytt till behandling i riksdagen. Denna fråga är om någon ett gammalt tvistämne eller, som det brukar heta, en gammal bekant. Den har vid många tillfällen varit föremål för förslag, utredning och debatt, men ännu har det inte blivit något resultat.

De svenska medborgare som går under namnet utlandssvenskar ökar säkerligen i antal år efter år, förhållandena och förbindelserna länderna emellan har medfört detta. Trots att dessa svenska medborgare fyller många viktiga och betydelsefulla uppgifter i andra länder är de utstötta ur den svenska gemenskapen utan möjlighet att utöva sin rösträtt. Rösträttsfrågan har varit föremål för utredning, och utredning pågår alltjämt. Utskottsmajoriteten som tillkommit med lottens hjälp — såsom utskottets ärade ordförande framhållit — består av oppositionspartiernas ledamöter. Vi har den uppfattningen att rådande förhållande är en orättvisa och att det är ett rättvisekrav att de som tillhör den grupp som kallas för utlandssvenskar så snart som möjligt får tillfälle att utöva sin rösträtt.

Jag vill bara understryka vad utskottet framhåller: »Så länge det nuvarande tvåkammerssystemet består kan det emellertid med fog göras gällande, att dessa svenska medborgare bör ha samma möjligheter som andra att påverka även första kammarens sammansättning.»

Det är riktigt, såsom utskottets ärade ordförande uttalat, att utskottets majoritet har frånträtt kravet att detta skulle kunna ordnas provisoriskt till valen nästa år. Det har vi gjort, därför att det finns en gräns för vad utskottet kan åstadkomma i fråga om att skriva lagtext på så kort tid som har stått till förfogande.

Nu uttalar reservanterna att utredning pågår och att det beräknas att den skall vara avslutad före årets utgång. Kommer detta löfte att hållas, kanske det inte nu finns någon anledning att här föra någon längre debatt i detta ärende. Frågan torde under dessa förhållanden kunna föreläggas nästa års riksdag för beslut.

Med den förhoppningen att den fläck som här finns på den svenska demokratin skall utplånas inom den närmaste tiden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Som motionär i detta ärende ber jag att få säga några ord.

I motionen har vi framhållit det otillfredsställande i att trots stadgandet i 16 § riksdagsordningen — att valrätt skall tillkomma envar man och kvinna som är svensk undersåte — på grund av vallagens bestämmelse endast den som är mantalsskriven i riket kan utöva rösträtt. Det är ett obestridligt faktum att våra utlandssvenskar är upprörda över den nuvarande ordningen och anser sig diskriminerade genom den.

Såsom här tidigare nämnts har frågan ventilerats i riksdagen många gånger. Redan 1929 avvisades en motion i

ärendet. Konstitutionsutskottet kunde inte då finna att från Sverige emigrerade personer borde äga rösträtt i riket, även om de bevarade svenskt medborgarskap.

Denna negativa inställning delas helt visst inte längre av det svenska folket. De gångna åren har gett oss ökad insikt i vad utlandssvenskarna betyder för vårt land. Helt andra kommunikationer än förr, inte minst press, radio och TV, har gett oss alla inblick i våra utlandssvenskars förhållanden. Vi har imponerats av deras många gånger betydelsefulla insatser i näringslivet och på andra områden, och vi har ofta fått ett mycket starkt intryck av deras stora intresse och känsla för det svenska hemlandet. Mer än väl har vi förstått deras indignation över att vara berövade rösträtt i våra allmänna val. Personligen måste jag erkänna att jag vid sammanträffanden med utlandssvenskar i främmande land känt mig djupt generad när de fört rösträttsfrågan på tal. Skamsen har jag måst medge min oförmåga att förklara det ringa intresse som här hemma ägnats denna fråga.

Ett faktum är att här inte visats tillräcklig vilja att med kraft och allvar ta itu med detta problem, som det borde vara en hederssak för oss att lösa. Anledning fanns att hoppas att utlandssvenskarnas rösträttsfråga skulle ha lösts till 1960 års andrakammarval. Den efterlängtdade reformen uteblev emellertid både då och till 1964 års riksdagsmannaval.

I motionen har nu hemställts om en lag med tidsbegränsad giltighet, enligt vilken svenska medborgare som vistas utomlands skulle tillerkännas rösträtt vid 1966 års kommunalval och därefter förrättade allmänna val. Om de tekniska svårigheterna skulle visa sig mycket stora, kunde enligt vår motion rösträtten nästa år begränsas till att gälla valen till landsting och stadsfullmäktige i städer utanför landsting, vilka val har inverkan på riksdagens sammansättning.

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

Utskottets majoritet ansluter sig tydligen i princip till motionärernas begränsade förslag men anser sig icke kunna tillstyrka en provisorisk lagstiftning i ärendet, avsedd att tillämpas nästa år.

Däremot tillstyrkes vårt förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om förslag snarast möjligt till en slutlig lösning av frågan om rösträtt åt svenska medborgare som är bosatta utomlands.

Herr talman! Då denna fråga är den väsentliga, då våra utlandssvenskars antal ökar för vart år och då hela ärendet på ett otillfredsställande sätt fördröjts, får jag — som ärendet nu ligger till — hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Vikten av att en slutlig lösning av frågan om utlandssvenskarnas rösträtt kommer till stånd behöver här inte understrykas, men jag vill gärna betona — och vill göra det med stor kraft — att tiden nu verkligen är inne för att detta ärende finner en slutgiltig lösning.

Ganska länge har detta ärende legat på regeringens bord, men ännu har inte något hänt. Vad jag här vill understryka är det angelägna i att regeringen ånyo får i uppdrag att snabbast möjligt komma med ett slutgiltigt förslag.

Jag tycker att detta ärende förhalats generande länge. Det är en rimlig sak att svenska män och kvinnor som fullgör sin tjänst på andra håll i världen har möjlighet att ge uttryck för sin politiska åsikt i det hemland som fostrat dem och som de känner sig starkt förbundna med.

Utän att vidare argumentera i ärendet vill jag, herr talman, yrka bifall till den hemställan som utskottet gjort.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Schött återopade riksdagsordning-

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

en i detta fall. Ty det är att märka att huvudsyftet med motionerna var en provisorisk lag för att möjliggöra deltagande i de kommunala valen. Den saken avhandlas i kommunallagen med de bestämmelser som gäller för deltagande i kommunala val. Jag tror att det är viktigt att man skiljer på dessa saker. Det kan bli rätt besvärligt att ta upp en diskussion om man inte försöker göra klart för sig vad det är fråga om.

Till herr Sörenson vill jag säga att ärendet egentligen inte ligger på regeringens bord just nu. Det vilar där endast i avvaktan på en utredning om valsäkerheten. Det har ju också sagts från utskottets sida så sent som 1964 att det är nödvändigt att få en lösning på denna fråga till stånd, men man kan ju inte lösa den förrän man fått klart för sig, hur man skall bära sig åt med alla de problem som uppstår när det gäller att klara valsäkerheten och annat. Herr Sörenson har alltså, såvitt jag förstår, också i någon mån missuppfattat hela denna frågeställning.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Vi är alla medvetna om att det gäller något olika bestämmelser beträffande kommunalvalen och riksdagsvalen, men det väsentliga är ju att våra utlandssvenskar saknar rösträtt i båda fallen och att frågan om utlandssvenskarnas rösträtt har förhalats på ett utomordentligt anmärkningsvärt sätt. Det har tidigare med rätta erinrats om vilken bristande överensstämmelse det råder mellan å ena sidan de tal som inför årsskiftena hålls av våra statsråd till utlandssvenskarna, där man framhåller deras stora betydelse för Sverige och deras samhörighet med vårt land, och å andra sidan det ringa intresse som vederbörande visar för att driva fram denna fråga och få en slutlig lösning till stånd.

Herr talman! Jag begagnar tillfället att vädja till justitieministern att verk-

ligen se till att denna fråga äntligen blir löst.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag hade inte tillfälle att »sitta på» detta ärende i utskottet, eftersom jag var förhindrad av utredningsarbete. Men jag skulle vilja ställa en fråga till herr Pettersson, som i dag för minoritetens talan och som har framhållit, att en utredning är på gång och att därför utskottet inte kan komma med något förslag. Jag skulle vilja fråga herr Pettersson, om han har någon vetskap om när utredningen blir färdig. Jag riktar frågan till herr Pettersson därför att jag i våras hade tillfälle att framställa en enkel fråga i detta ärende till justitieministern, som svarade, att utredningen skulle bli färdig under hösten. Eftersom justitieministern inte är här, riktar jag mig alltså till herr Pettersson och frågar: Vet herr Pettersson om utredningen blir färdig i höst och om vi nästa år kan förvänta ett förslag i positiv riktning?

Utlandssvenskarna har, som här redan sagts, mycket länge väntat på att få sin rösträtt. För varje gång denna fråga är uppe får oppositionens företrädare brev med ivriga böner från utlandssvenskarna om att de äntligen skall få sin rätt. Jag kan inte förstå, att regeringen vill låta dem vänta så länge förgäves.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Jag kan i egenskap av utskottets ordförande till svar på fru Segerstedts Wibergs frågor bara ge det besked som vi fått i utskottet, nämligen att utredningsmannen väntas framlägga sitt förslag innevarande år. Om det blir en proposition till nästa års riksdag kan jag inte säga.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Det svar som konstitutionsutskottets ordförande nu gav på

Ang. bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar

fru Segerstedt Wibergs fråga understryker vikten av att riksdagen i dag gör ett uttalande. Det är ju ganska förnedrande att ett stort antal svenska medborgare — låt mig ta som exempel tidningarnas korrespondenter utomlands — aldrig så länge de vistas därute får tillfälle att delta i en valhandling. Det kan inte anses värdigt att utestänga ett antal svenska medborgare från varje valhandling.

När diskussionen här uppkommit om den kommunala rösträtten, som icke är under förslag i utskottets utlåtande, vill jag tillägga, att så länge det finns ett kommunalt samband, är det naturligt att röster också höjs för utlandssvenskars deltagande i kommunalval. När det kommunala sambandet försvinner, t. ex. i form av en annan valordning till första kammaren eller genom införande av enkammersystem, då kan frågan komma i ett annat läge.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag vill bara ytterligare understryka herr Hernelius' ord genom att påpeka, att en av våra förnämsta utrikeskorrespondenter, som i somras erbjöds en orden, tackade nej samtidigt som han påpekade att han hellre skulle velat ha rösträtt.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Den tankegång som ligger bakom det som herr Hernelius yttrade är väl en anmärkning emot den som sköter utredningen. Jag tycker det är allvarligt att göra en sådan anmärkning här i riksdagen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava

upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Georg*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 68.

Ang. bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av motioner angående bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar.

I de likalydande motionerna nr 42 i första kammaren av herr *Erik Petersson m. fl.* och nr 51 i andra kammaren av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

Ang. bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar

om utredning och förslag till 1966 års riksdag angående statens övertagande av distributionskostnaderna för valsedlar, till vilkas tryckning ersättning utginge av statsmedel.

Vidare hade i motionen nr 100 i andra kammaren av herrar *Mattsson* och *Persson* i Heden hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snabb utredning av samhällets möjligheter att bekosta utsändandet av valsedlar till väljarna vid samtliga allmänna val i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 42 och II: 51 samt II: 100 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Torsten Andersson*, *Larsson* i Luttra och *Gustafsson* i Stenkyrka, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 42 och II: 51 samt II: 100, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag, helst till 1966 års riksdag, om statens övertagande av kostnaderna för distribution av valsedlar, till vilkas tryckning ersättning utginge av statsmedel.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! I egenskap av medmotionär i den här berörda frågan vill jag gärna ta kammarens tid i anspråk för att säga några ord.

Jag vill först fästa kammarens uppmärksamhet på, att bakom den ena av dessa varandra mycket näraliggande motioner står representanter för alla de fyra demokratiska partierna. Detta borde väl vara en viss förutsättning för ett positivt ställningstagande från kammarens sida.

Man kan säga att det här gäller en delfråga av huruvida och i vad mån staten borde åta sig kostnader i samband med allmänna val, kostnader som

tidigare partierna själva har fått bestrida. Det är ju ingen ny fråga. Enligt den historik som redovisas i utskottsutlåtandet har frågan varit uppe till behandling flera gånger. Ända fram till det senast förrättade valet har partierna i stort sett haft alla kostnaderna. Den gången bröts emellertid isen så till vida att staten i varje fall till en viss del betalade kostnaderna för tryckning av valsedlarna.

Konkret gäller frågeställningen nu huruvida staten skulle följa upp sitt föregående beslut så långt att man också betalar distributionen. Distributionen såväl som tryckningen kan ju sägas höra till vad man skulle kunna kalla »yttre» anordningar kring ett val, som man mycket väl kan påstå att staten och icke partierna borde bekosta. Jag vill i detta sammanhang gärna citera vad som yttrades av 1955 års valutredning i samband med det beslut riksdagen träffade föregående år:

»Då det gäller den nu aktuella frågan — det allmänns övertagande av kostnaderna för valsedlarna — kan enligt utredningens mening någon principiell invändning ej med fog resas mot en sådan reform. Som nyss anförts svarar ju det allmänna redan för kostnaderna för spaltade och ospaltade valsedlar, som tillhandahålles i vallokalerna. Dessa kostnader är visserligen obetydliga men i denna anordning kan dock sägas ligga ett erkännande av att kostnaderna för valsedlar är en det allmänns angelägenhet. Det förhåller sig ju också så att partiernas tillhandahållande av valsedlar är en ren serviceåtgärd. Det kan följaktligen med fog göras gällande att kostnaderna för valsedlarna hänför sig till vad som betecknats som 'yttre' anordningar för valen. Skall någon principiell åtskillnad göras mellan olika slags valkostnader, torde man få indela kostnaderna dels i sådana, som har med partiernas valpropaganda att göra, dels i sådana som avser de olika föranstaltningar, som erfordras för att väljarna över huvud taget skall kunna utöva

Ang. bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar rösträtten. Tillhandahållandet av valsedlar är otvivelaktigt en nödvändig förutsättning för valens genomförande.»

Om man tar fasta på ordet »tillhandahållandet» i sista meningen är det givet att tillhandahållandet inte bara innebär tryckning av valsedlarna, utan också distribution. Man kan till nöds säga att det räcker om valsedlarna finns tillgängliga i vallokalen. Med hänsyn till att det är möjligt för människor att rösta utan att beträda en vallokal — jag syftar då på äktamakekuvert — hävdar jag dock att om valsedlarna skall kallas tillhandahållna måste de också vara distribuerade till hemmen.

Jag vill med dessa ord, herr talman, understryka, att om man menar att det allmänna skall tillhandahålla valsedlar, bör dessa också vara distribuerade. Jag yrkar bifall till reservationen av herr Torsten Andersson m. fl.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! När beslut i fjol fattades om att lämna statsbidrag till tryckningskostnader för valsedlar instämde riksdagen i vad departementschefen hade anfört, nämligen att det allmännas medverkande borde begränsas till sådana kostnader som enbart avser framställningen av valsedlar, d. v. s. pappers- och tryckningskostnader. Nu är vi framme vid år 1965, och frågan om statligt stöd till de politiska partierna har aktualiserats. Det finns all anledning att avvakta det beslutet innan man bestämmer sig för att lämna bidrag till distributionskostnaderna. Anledningen därtill är att det här inte bara har varit fråga om distribution av valsedlarna, utan också om det jämte valsedlarna skall få följa med propagandatryck.

Det finns några sådana frågetecken, och vi har därför funnit anledning att avvakta med ett ställningstagande i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr **DAHLEN** (fp):

Herr talman! Först vill jag säga några ord om det ärende som redovisas i utskottet utlåtande.

Jag noterar att majoriteten, som tyvärr går emot motionärernas förslag om en utredning om statsanslag för distributionen av valsedlar, inte gör detta på grund av någon princip utan säger att det är olämpligt att nu begära en sådan utredning. Utskottets ärade ordförande motiverade ytterligare varför man ansett att man borde vänta med utredningskravet. Han anförde att frågan om partistöd ju nu har diskuterats på ett annat sätt än tidigare. Det är just det här senare av herr Georg Pettersson indragna förhållandet som gör att jag skulle vilja säga några ord, särskilt som jag hoppas att kammaren om en stund beviljar mig ledighet för att resa till FN och jag därför inte får tillfälle att delta i en eventuell senare debatt.

Spörsmålet i utlåtandet är typexempel på frågor som man kommer in på om man skall diskutera någon form av partistöd. Jag deklarerade själv den uppfattningen redan för flera år sedan och har därför anledning att upprepa den.

Partierna har lika kostnader för trycket av valsedlar. För detta ändamål har det nu blivit anslag, och i dag är det fråga om distributionen. En rad andra saker hör samman med detta problem. Man kan tänka sig att de kandidater som ställer upp i ett val kan ha rättighet att med statsbidrag få ge besked om det program som de olika partierna går till val på. Fråga uppkommer då om det i det sammanhanget inte också behövs en viss organisation, som i så fall skulle få statsbidrag.

Jag har velat nämna dessa exempel för att visa på att partierna har ungefär likartade kostnader i flera avseenden. Det finns säkerligen många andra saker som man kunde komplettera denna lista med. Uppräkningen visar väl att det spörsmål som herr Georg Pettersson drog in i bilden verkligen är något

Ang. bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar

som behöver utredas. Alla partier har i dessa avseenden, som jag nämnde, ungefär lika kostnader i förhållande till varandra. Man bör nå väljarna på ungefär likvärdig bas.

I debatten har i höst dragits in en annan princip för bidrag till partierna. Det har talats om bidrag efter antal mandat i riksdagen. Ja, vilken väg man bör gå är en avvägningsfråga som givetvis behöver utredas, men någon sådan utredning har, som alla vet, inte ägt rum.

Det finns också andra spörsmål som behöver diskuteras i detta sammanhang. Om vi antar att det skulle återuppträffa en stark eller relativt stark nazistisk riktning i vårt land, hur skulle vi då göra med eventuellt statligt partistöd till det partiet? Hur skulle vi i det fallet göra med den fråga som är redovisad i utlåtandet? Självfallet är det ett spörsmål som måste utredas, och någon sådan utredning har inte ägt rum.

Herr talman! Jag vill också understryka att frågan huruvida staten skall bidraga till partierna i vidsträckt omfattning är en fråga med vilken man får handskas med stor försiktighet. Det kan ju tänkas att en tillfällig nyck av en majoritet skulle kunna stryka ett streck över de möjligheter att arbeta som en obehaglig minoritet eljest skulle haft med hjälp av statsstöd. Det strecket skulle givetvis innebära totalt förändrade förhållanden för minoriteten i fråga.

Det går mycket lätt att dra fram även andra skäl som visar att frågan om ett statligt partistöd och hur det skall utformas, vilka villkor som skall gälla, ur vissa synpunkter är en lika känslig sak som frågan om valsystemet. Då valsystemet är reglerat i grundlagen är fråga om inte ett eventuellt partistöd på sikt också borde regleras i grundlagen. Såvitt jag vet är inte heller detta problem utrett.

Det finns, herr talman, i den vidare frågeställning, som herr Georg Pettersson drog in, en rad spörsmål, som verk-

ligen behöver utredas. För att inte något missförstånd skall uppkomma i denna viktiga angelägenhet vill jag tillägga, att jag under vissa betingelser gärna skulle medverka till ett stöd till partierna. Jag har alltså inte redovisat mina ståndpunkter från en negativ utgångspunkt, men pengar, herr talman, kan ju inte vara nog som princip. Man måste verkligen ha klart för sig vad man gör.

Då herr Pettersson nu har vidgat frågeställningen vill jag vädja till regeringen att inte fullfölja de planer som den enligt Stockholms-Tidningen lär ha att redan i höst för riksdagen framlägga förslag om partistöd utan att någon föregående utredning skett. Såvitt jag förstår skulle detta vara en orimlig handling.

Vi utreder en rad olika saker, vi gör det mycket grundligt i det svenska samhället, och det tycker jag att vi bör vara stolta över. Då bör partierna vara mycket försiktiga och omsorgsfulla även när det gäller bidrag till dem själva. Man bör kräva en ordentlig utredning, en utredning som skall följas av en ingående debatt, och det är i den förhoppningen, herr talman, som jag vill rikta denna vädjan.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att så att säga ta förskott på debatten om partistödet. Jag tycker vi kan vänta med det tills den frågan blir aktuell. Jag begärde närmast ordet för att i någon mån bemöta konstitutionsutskottets ordförande beträffande hans motivering för avslag på motionerna.

Han säger att man har begärt att få sända inte bara valsedlar utan också valmaterial. Jag vill framhålla att detta gäller i varje fall bara den ena motionen. Jag vill också säga att därest man vill avgränsa statsbidraget mycket skarpt så att det endast gäller distribution av valsedlar, finns det praktiska möjligheter att klara av det.

Konstitutionsutskottets ordförande

Ang. bestridande med statsmedel av kostnader för distribution av valsedlar anförde också, att eftersom frågan om statligt partistöd av större dimensioner nu har kommit upp, finns det ingen anledning att i dag bifalla motionerna. Jag måste för min del säga att det faktum att det synes vara på väg en mycket generösare inställning gentemot partierna i ekonomiskt avseende i och för sig är ett argument för att bifalla denna framställning.

Därtill kan också läggas att sannolikt skulle distributionen av valsedlarna under alla förhållanden kunna ske mycket billigare om man följde de anvisningar som har givits i motionerna. Summa summarum skulle det bli billigare att distribuera valsedlarna. Det kontanta partistödet kan avvägas där-
efter.

Herr SVENINGSSON (h) :

Herr talman! Jag skall inte på något sätt ta upp det allmänna partistödet till debatt, men i sitt första anförande framhöll herr Kristiansson, att när nu det allmänna tar på sig kostnaderna för tryckning av valsedlarna, så ligger det nära till hands att staten också betalar portokostnaderna. Han använde emellertid flera gånger uttrycket »tillhandahållandet» av valsedlarna. Att tillhandahålla valsedlar till väljarna rör sig ju om mycket mer än bara portokostnader. Menar kanske herr Kristiansson att nästa steg skall vara att en statlig institution, ett statligt valsedelverk av provisorisk art — för det kan väl inte arbeta hela året — skall lägga alla partiers valsedlar i ett gemensamt kuvert och där också om varandra blanda in alla dessa olika valbroschyrer som brukar följa med. Det ligger snubblande nära till hands att anta att det blir nästa steg.

Jag tycker för min del att det finns all anledning att vid detta tillfälle bifalla utskottets utlåtande.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) :
Herr talman! Nej!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 30.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 39, med uppgift på vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

De i detta memorial införda vilande grundlagsändringsförslagen antogos.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m. jämte motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 141, i anledning av väckta motioner angående rekryteringen av värnpliktigt och reservanställt befäl;

nr 142, i anledning av väckt motion om örlogsfartyget Älvsnabbens ersättande med ett mäss- och utställningsfartyg;

nr 143, i anledning av väckta motioner om information angående det statliga pensionssystemet; och

nr 144, i anledning av väckta motioner om en förteckning över all statlig personal.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av väckta motioner angående tillvaratagande av den enskildes rätt vid försäkringsdomstolen;

nr 56, i anledning av väckt motion angående uppvärmningen av bostadslägenheter; och

nr 57, i anledning av väckta motioner angående det pensionsgrundande underlaget för ATP.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. återkallande av anmälan om undantagande från ATP

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner angående återkallande av anmälan om undantagande från ATP.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 236 i första kammaren av herr *Pettersson, Karl*, samt nr 288 i andra kammaren av fru *Lindberg* och herr *Fagerlund*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av 11 kap. 7 § allmänna försäkringslagen, att den, som återkallade anmälan om undantagande i anledning av övergång från statlig eller kommunal tjänst och som varit pensionsförsäkrad efter andra grunder än dem, som gällde för ATP, skulle kunna få återkallandet gällande månaden efter det anmälan om återkallandet skett.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 236 och II: 288, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PETTERSSON, KARL**, (s):

Herr talman! Dessa motioner, I: 236 och II: 288, har tillkommit för att undanröja en bestämmelse i lagen om allmän försäkring som hindrar vissa kategorier av försäkrade, som har begärt s. k. undantag från ATP-försäkringen, att tidigare än vad lagen nu föreskriver återvinna sitt inträde i ATP.

Det gäller sådana försäkrade som har inkomst av såväl tjänst som egen verksamhet och som i sin anställning har tjänstepension reglerad enligt de bestämmelser som gäller för statlig och kommunal tjänst, och därför har begärt undantag från den allmänna tjänstepensionsförsäkringen för den inkomst som härrör sig ur den egna verksamheten. Enligt bestämmelserna om åter-

Ang. återkallande av anmälan om undantagande från ATP

tagande av ett sådant undantag måste vederbörandes undantag ha varit gällande i minst fem år, och härefter blir återkallandet giltigt först vid kommande årsskifte.

När det gäller en försäkrad som har sin inkomst helt av rörelse kan denna femårsregel ha haft sitt berättigande, eftersom man ju då måste förutsätta att vederbörande nog har tänkt igenom vad ett undantag för hans del innebär. Men när det gäller den kategori av försäkrade som åsyftas i motionerna kan man inte med samma säkerhet förutsätta, att ett begärt undantagande är genomtänkt, eftersom han i sin anställning har sitt försäkringsskydd och sitt pensionskydd ordnade.

För att litet mer markant belysa motionernas syfte vill jag anföra ett litet exempel, som inte alls behöver vara verklighetsfrämmande, utan tvärtom. Vi tänker oss en person som har en egen rörelse eller ett företag, som för tillfället kanske inte ger full försörjning. Han har vid sidan av denna rörelse anställning, och tjänsten är pensionsreglerad. Han har således sitt sjukförsäkringsskydd ordnat och likaså sitt pensionskydd genom sin tjänst. Han har därför anmält s. k. undantagande från den allmänna försäkringen för den inkomst som härrör sig ur den egna rörelsen — en åtgärd som i och för sig är förståelig, eftersom han har både försäkringsskyddet och pensionskyddet ordnade genom sin anställning.

Om nu denne person slutar med sin rörelse och helt övergår till tjänsten, och kanske ägnar sig mer åt tjänsten än han tidigare gjort med påföljande löneförbättring, får personen från månadsskiftet efter det händelsen inträffat inte bara sitt pensionskydd ökat, utan han får också sjukpenningen ökad med hänsyn till att inkomsten stigit. Så långt är ju allt precis som det skall vara, och det finns ingenting att säga om detta.

Men i motsatt fall, om han slutar sin anställning och helt övergår till den eg-

na rörelsen, vad händer då? Jo, då mister han såväl sitt sjukförsäkringsskydd som sitt pensionsskydd. Hans försäkring blir ändrad från nästkommande månadsskifte till att omfatta endast grundsjukpenning, som är fem kronor per dag, och han kan inte få vare sig försäkringsskyddet eller pensionsskyddet ordnat förrän hans undantag har varat i fem år, och när femårsperioden har gått till ända får han inte fullt skydd förrän vid kommande årsskifte.

I förra fallet, när han övergick till tjänsten, ändrades alltså försäkringen vid nästkommande månadsskifte, men i det andra fallet, när han helt och hållet övergick till den egna rörelsen, fick han inte sitt försäkringsskydd förrän femårsperioden gått.

Vi vill med motionerna I: 236 och II: 288 ha en ändring i dessa förhållanden utan att man därmed behöver åsidosätta den i lagen föreskrivna femårsregeln för anmält undantag.

Herr talman! Det är väl i förevarande läge utsiktslöst att ställa något särskilt yrkande, men jag har ändå velat anlägga dessa synpunkter på frågan och hoppas att man i fortsättningen vid en kommande översyn av den allmänna försäkringen beaktar att dessa förhållanden inte är tillfredsställande nu. Visserligen drabbar de inte många, men för dem de drabbar är det besvärligt.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Herr Karl Petterson har utförligt redogjort för de motiv som ligger bakom motionsyrkandet. Jag vill bara tillägga, att utskottet funnit att man inte generellt kan bortse från den inkomst från ett eget företag som de människor det här gäller har. Det är personer som har en blandad inkomst, varav den del som kommer från tjänst i huvudsak härrör sig från statlig eller kommunal anställning. De har fått göra en långsiktig bedömning av sitt pensionsbehov den dag då denna situation uppstod, och de har bedömt det så, att

Interpellation om samordning av det enskilda och det statliga vägväsendet

de inte haft anledning att i pensions- och försäkringsskyddet räkna den del av inkomsten som härrör sig från det egna företaget. Lagutskottet har inte funnit anledning att förorda, att en annan ordning skulle behöva inträda om det blir ändrade förhållanden, så att vederbörande går över till att helt ägna sig åt den egna rörelsen.

Vi har fått stöd av riksförsäkringsverket i vår uppfattning. Detta är motiv till att andra lagutskottet i sitt utlåtande hemställer att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av väckta motioner angående antalet ledamöter i gift-nämnden; och

nr 60, i anledning av väckta motioner angående översyn av kungörelsen om avlöning m. m. till civilförsvarsppliktiga samt angående reseersättning vid tjänstgöring inom civilförsvaret.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

För att deltaga i Förenta Nationernas generalförsamlings session anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 5 november till och med den 18 december 1965.

Bromma den 2 november 1965

Olle Dahlén

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 152, angående godkännande av ändringar i det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT).

Interpellation om samordning av det enskilda och det statliga vägväsendet

Herr AHLSTEN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Vid olika tillfällen har frågan om statens övertagande jämväl av vägunderhållet för de s. k. enskilda vägarna bringats under riksdagens prövning. Resultatet har bl. a. blivit att statens bidrag till underhåll av de enskilda vägarna höjts, i vissa fall till 85 procent av kostnaderna.

De enskilda vägarnas längd i mil räknat uppgår till ca 50 procent av det allmänna vägnätets längd. Det är således en tredjedel av alla vägar som fortfarande räknas som enskilda. På senare tid har en betydande avflyttning av folk skett ifrån landsbygden. Samtidigt ställs större krav på bärkraften även hos enskilda vägar bl. a. på grund av den ökade tunga trafiken som är en följd av att varor distribueras till och från gårdarna. Vissa enskilda vägar, s. k. turistvägar, har under två, tre sommarmånader en trafikvolym som många av de allmänna vägarna inte uppnår under ett helt år.

Inte minst bristen på arbetskraft på landsbygden och det förhållandet att mycket av vägunderhållet måste utföras med dyrbara maskiner har lett till att kommunerna sett sig nödsakade att övertaga ansvaret för underhållet av dessa vägar. Beteckningen enskilda vägar är oriktig och blir det i än högre grad då kommunerna måste övertaga ansvaret.

På Gotland finns det endast en kommun av 13 landskommuner som inte nu beslutat att övertaga hela ansvaret för vägunderhållet. Gotland utgöres efter den nya kommunreformen nu i sin hel-

Interpellation om samordning av det enskilda och det statliga vägväsendet
 av ett kommunblock. Den framväxande nya kommunen kommer att bli tvingad att övertaga ansvaret för somliga av dessa vägar, då säkerligen ingen vill förorda att man återgår till det gamla systemet. Kommunen skulle då se sig nödsakad att organisera en kommunal vägförvaltning jämsides med den statliga allmänna vägförvaltningen.

Detta medför givetvis ett slöseri med resurser. Genom en samordning av det nuvarande enskilda med det allmänna vägväsendet skulle ett bättre utnyttjande av den tekniska personalen och av maskinparken m. m. kunna ske. Mycket tyder på att man genom en sådan samordning skulle kunna nedbringa kostnaderna för underhållet av de nuvarande enskilda vägarna avsevärt, kanske med upp till 25 procent. Några praktiska svårigheter att genomföra en sådan samordning torde inte förefinnas. De här skisserade förhållandena på Gotland torde vara likartade i andra delar av landet.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att låta verkställa en utredning syftande till en samordning av det nuvarande enskilda vägväsendet med det allmänna statliga?

2. Är statsrådet beredd att i avvaktan på resultatet från en sådan utredning vidtaga åtgärder som gör det möjligt för en kommande kommun på Gotland att få träffa överenskommelse med den statliga vägförvaltningen om övertagande mot ersättning av underhållet för de enskilda vägarna på ön?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 781, av herr *Andersson, Torsten*,
m. fl.,

nr 782, av herr *Edström*,

nr 783, av herr *Hedström m. fl.*,

nr 784, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 785, av herr *Jacobsson, Gösta*,

nr 786, av herr *Karlsson, Göran*,
m. fl.,

nr 787, av herr *Kristiansson, Axel*,
 och herr *Mossberger*,

nr 788, av herr *Larsson, Nils Theodor*,

nr 789, av herr *Lundström m. fl.*,

nr 790, av herr *Nyman m. fl.*,

nr 791, av herr *Skårman m. fl.*,

nr 792, av fröken *Stenberg m. fl.*,
 och

nr 793, av herr *Svanström m. fl.*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.34.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 5 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne oktober.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1965 den 4 november sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för att välja en fullmäktig i riksbanken efter herr Hans Lennart Gustafsson, som den 18 oktober 1965 erhållit begärt entledigande från sitt uppdrag att vara fullmäktig i riksbanken, jämte en suppleant; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktig

under återstående delen av valperioden 1963—1966:

herr Wårnberg, Erik Gunnar, ledamot av första kammaren, med 19 röster;

suppleant för herr Wårnberg, E. G.:

herr Björk, Villiam, ledamot av andra kammaren, med 19 röster.

Gust. Elofsson

J. Dickson

Nils Odhe

Per Jacobsson

År 1965 den 4 november sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för att välja ordförande i riksgäldsfullmäktige efter herr Rolf Gösta Renlund, som den 18 oktober 1965 erhållit begärt entledigande från sitt uppdrag att vara ordförande i riksgäldsfullmäktige, jämte en

suppleant; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

ordförande

för återstående delen av valperioden 1964—1967:

herr Lindmark, Albin Lars Gerhard, generaldirektör, med 19 röster;

suppleant för herr Lindmark, A. L. G.:

herr Adamsson, Erik Selmer Johan, ledamot av andra kammaren, med 19 röster.

Gust. Elofsson

J. Dickson

Nils Odhe

Per Jacobsson

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsetta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 152, angående godkännande av ändringar i det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 781—793.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 149, med förslag till förordning om upphävande av förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och

medel, som mottagits till postbefordran;

nr 154, angående avtal om inrättande och drift av ett forsknings- och serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet;

nr 161, angående omläggning av utbildningen av sjuksköterskor m. m.; och

nr 163, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av väckta motioner om viss reformering av de svenska FN-förbundens utbildning;

nr 146, i anledning av riksdagens år 1964 församlade revisorers berättelse angående statsverket, i vad berättelsen avser den praktiska tillämpningen av vissa avlöningsbestämmelser; samt

nr 147, i anledning av väckta motioner om utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten;

bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om säkerheten på fartyg, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av 1960 års internationella konvention om säkerheten för människoliv till sjöss; samt

Meddelande ang. enkel fråga

nr 32, i anledning av väckta motioner om upphävande av 3 § lagen den 6 juni 1962 med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av motioner om utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m., angående idrottens hälsofrämjande betydelse, m. m., och angående samhällets stöd åt idrotten;

nr 42, i anledning av väckta motioner angående kommunernas upphandlingsverksamhet;

nr 43, i anledning av väckta motioner angående mättningsförfarandet inom byggnads- och anläggningsverksamheten; samt

nr 44, i anledning av väckta motioner angående utbyggnad av Södertälje kanal m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga den 4 november framställdes av herr *Hübinette* (h) till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »Avser Herr Statsrådet att tillmötesgå WHO:s krav om att intensifiera undersökningarna för att avslöja alla svenska diabetikerfall och därmed ge dessa tillfälle till vård?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw